

---

prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Filozofická fakulta
Námestie J. Herdu 577/2, 917 01 Trnava; e-mail: peter.zubko@ucm.sk

---

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Mgr. Annamária Kónyová, PhD. predložila na habilitačné konanie v odbore habilitačného konania a inauguračného konania históriu monografiu vydanú tlačou s názvom: *Kapitoly k dejinám reformovanej cirkvi na východnom Slovensku*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2015, 164 s. ISBN 978-80-555-1539-7. Táto kniha je predmetom tejto recenzie, resp. oponentského posudku.

Predmetom práce habilitantky je historický výskum reformácie, a to so špeciálnym zameraním na kalvínsku reformáciu na severovýchode Uhorska a s osobitným zreteľom na dnešný východ Slovenska. Tejto téme sa systematicky (okrem prof. Petra Kónyu) historici na Slovensku nevenujú, pretože ide o zdanlivo marginálnu problematiku. To je síce pravda, no kvôli objektívnosti poznania zložitosti a pestrosti reformácie, ktorá sa dotkla územia Slovenska, ba ho aj ovplyvňovala, je potrebná. A osobitne dôležitá je pre poznanie dejín východu Slovenska, najmä historických stolíc, ktoré sú dedičmi tohto smeru reformácie (Zemplín, Abov, Uh). Špecializáciu treba privítať, pretože prináša nové poznatky, závery a interpretácie, ktoré dopĺňajú doteraz známe historické poznatky, objektivizujú historické poznanie.

Téma práce primárne náleží do cirkevných dejín, a to z pohľadu prameňov reformovanej cirkvi. Dominancia prameňov jednej konfesie by sa mohla javiť ako jednostranná, a preto nie objektívna, autorka uplatnila klasické metódy historickej kritiky, pričom sa snažila poukázať nielen na ich silné stránky (faktografia), ale aj na ich limity. Viacerí maďarskí autori sa v minulosti venovali dejinám kalvínskej cirkvi, ich práce sa do istej miery stali východiskom pre A. Kónyovú, ktorá ich súčasne kriticky zhodnotila, no habilitantka sa od nich odlišuje dôrazom na pramene a jej výhodou bola aj možnosť komparácie jednotlivých starších autorov cez najnovšie výskumy, ktorých riešiteľkou A. Kónyová je. Ako vyplýva z komparácie z inými prácami habilitantky, problematike sa venuje už od svojich magisterských štúdií a kontinuálne v nich pokračuje doteraz, čím sa stáva odborníčkou v tejto oblasti dejín.

Práca A. Kónyovej nie je ani zďaleka vyčerpávajúca a úplná (to naznačuje aj názov práce), čo ani nie je možné, no je dôležitým východiskom pre ďalší historický výskum, ktorý rozšíri záujem o kalvínsku reformáciu čo do šírky (tieto témy sú naznačené v úvode práce na s. 5-6), i do hĺbky, pretože práve interkonfesionálne pohľady budú logickým ďalším stupňom v skúmanej problematike, či ich už urobí sama, alebo ktokoľvek ďalší spomedzi historikov.

Predložená práca sa skladá z ôsmich kapitol, ktoré sú zoradené v istom hierarchickom poriadku od všeobecnejších a starších tém a období k selektovaným a individualizovaným témam. Doteraz málo známa problematika prvých synod reformovaných kresťanov vovádza do problematiky práce. Nejde o kapitolu teologicko-dogmatickú, ale historickú. V kapitole sú citované len nosné závery spomínaných synod, nakoľko sa stali východiskovými pre ďalší vývin, špecifiká a spôsob kalvínskej

reformácie. Išlo o zásady, ktorými sa kalvínska reformácia vyhranila popri evanjelickej (luteránskej) reformácii, ktorá bola v Uhorsku staršia. Od tohto konštatovania vychádza druhá kapitola, ktorá rieši vzťahy medzi spomenutými dvoma smermi historickej reformácie.

Tretia kapitola sa opiera výslovne o kánonické vizitácie reformovanej cirkvi zo 16. – 17. storočia a v ich svetle je priblížený náboženský vývin v hornozemplínskych mestečkách. Okrem toho si možno urobiť obraz o každodennom živote v čase rozkvetu kalvínskej konfesie, napr. o hospodárskom a ekonomickom pozadí. Ďalšia kapitola venuje pozornosť celému, aj vidieckemu prostrediu, ktoré bolo rovnako dôležité ako malomestské prostredie, a to až do 19. storočia. V priereze takmer štyroch storočí je predstavený problém rozkvetu a úpadku v časoch rekatolizácie. Medzi najzávažnejšie poznatky patrí upozornenie na existenciu evanjelicko-kalvínskej únie v okolí Vranova nad Topľou a Humenného, na reformovanú periódu v dejinách východných kresťanov (v tom čase pravoslávnych) na severe Zemplína. Časť venovaná 19. storočiu je síce relatívne široká, pretože sa zachovalo oveľa viac prameňov ako zo starších období, no situácia sa aj odlišovala od minulosti. Táto časť je spracovaná skôr schematicky, ale potrebám práce postačujúco. Tu treba oceniť osobitnú problematiku venovanú kalvínom Slovákom, ktorí sú opomínaní. Existuje totiž historický stereotyp, že kalvínske vierovyznanie bolo maďarské, no vyznávali ho nielen Maďari, ale aj Slováci.

To, čo robilo kalvínsku konfesiou silnou a stabilnou, bolo jej vlastné školstvo. Známe školy v Blatnom Potoku či Níredháze sa dnes nachádzajú mimo Slovenska, no aj v Košiciach pôsobila významná reformovaná škola, ktorej je venovaná piata kapitola práce. Je predstavená v dobovom historicko-spoločenskom kontexte, tiež z pohľadu prínosu existencie školy pre každodenný život Košíc.

Posledné tri kapitoly sa venujú problematike významných osobností, resp. rodín, ktoré boli oporou kalvínskej reformácie: Zuzane Lórantfiovej, Žofii Bátoriovej a všeobecnej zemplínskej aristokracii.

Hodnotnou časťou práce je niekoľko príloh, ktoré dopĺňajú predchádzajúce kapitoly o reč prameňov, medzi nimi Hornouhorské články z roku 1545, testament Zuzany Lorántfiovej z roku 1659, košický školský poriadok tamtojšej reformovanej školy z roku 1656. Všetky prílohy sú preložené do slovenského jazyka. Tu by sa však žiadalo uviesť pôvod týchto príloh (bibliografickú citáciu alebo archívny zdroj).

Ak zhrnieme výber predstavených tém, tak jasne vidno, že bol premyslený, bol zvolený úmyselne a zodpovedne, aby bol predstavený skutočný obraz opisovanej problematiky. Autorka sa k témam primárne postavila ako historička, nie ako moralistka, právnička, teologička, filozofka, sociologička a pod., hoci všetky tieto interdisciplinárne presahy práca má, lebo inak by nebola objektívna. To svedčí o erudovanosti habilitantky a jej kompetentnosti. V práci by sa žiadalo využiť i pramene katolíckej a uniatskej cirkvi, no je otázka, či v čase písania predloženej práce boli tieto archívy prístupné.

Štýl A. Kónyovej je ľahký, nekomplikovaný, myšlienky rozvíja prirodzene, logicky, témy sú predstavené úsporne, ale pritom do hĺbky. Všade si dokázala podržať základnú reprezentačnú líniu, od ktorej odbočuje v prípade potreby, aj to len nakrátko. V práci predstavila nielen kalvínske, ale aj svetské pohľady, a to na základe prameňov a pramennej literatúry, v čom je zjavná snaha o objektívne predstavenie dejín.

Pri posudzovaní práce prirodzene vystali otázky súvisiace s problematikou, ktoré by v prípadnej diskusii mohla habilitantka zodpovedať, pretože od vydania práce uplynulo niekoľko rokov a stav poznania sa pozitívne a výrazne posunul dopredu, a to aj vďaka výskumom autorky.

1. Prečo sa maďarské prostredie (resp. severovýchodné Uhorsko) napokon primklo práve k švajčiarskemu (kalvínskemu) typu reformácie, a nie k nemeckému (luteránskemu)?
2. Aké názory existujú na pôvod slovenských kalvínov, aká je ich pravdepodobná genéza?
3. Prečo slovenské reformované zbory napokon uprednostnili maďarčinu pred slovenčinou pri svojich bohoslužbách?

Habilitačnú prácu *Kapitoly k dejinám reformovanej cirkvi na východnom Slovensku* **habilitantky** Mgr. Annamárie Kónyovej, PhD. **odporúčam prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe odporúčam udeliť akademický titul docentka** v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **história**.

Trnava 15. júla 2020

prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.